

KONKURS OJCZYZNY POLSZCZYZNY 2014

Konkurs językowy dla uczniów szkół podstawowych – etap III

Od „liczydła” po alfabet

Czas pracy: 90 minut

Maksymalna liczba punktów: 40

.....
Imię i nazwisko ucznia

.....
data

.....
klasa

Przeczytaj uważnie teksty i zadania.

W każdym z zadań zamkniętych wybierz jedną poprawną odpowiedź i zaznacz ją kółkiem. W zadaniach otwartych odpowiedzi zapisz starannie w wyznaczonych miejscach. Pomyłki przekreślaj.

TEKST I

Od „liczydła” po alfabet

W czasach, kiedy pismo nie było jeszcze znane, ludzie w różny sposób radzili sobie z zapamiętywaniem tego, co im powiedziano. Oto już trzysta tysięcy lat p.n.e. na patykach, kościach, kamieniach człowiek robił nacięcia symbolizujące wartości liczbowe. Znacznie później do notowania i liczenia używano sznurków z węzłkami, kamyków i muszelek oraz, zwanych liczmanami, glinianych kulek i stożków.

Żaden z tych systemów nie może być jednak uznany za pismo. Dopiero opanowanie umiejętności porozumiewania się abstrakcyjnymi znakami, które oznaczały wyrazy, zbitki głosek lub sylaby, otworzyło nowe możliwości. Różne informacje można było przekazywać na wielkie odległości i przechowywać przez setki lat.

Za najstarszy system piśmienniczy uznaje się pismo obrazkowe, inaczej piktograficzne. Pojawiło się w drugiej połowie czwartego tysiąclecia p.n.e. Rzeczywistość opisywano za pomocą schematycznych rysunków symbolizujących osoby, zwierzęta, przedmioty oraz czynności. Kamienne bądź gliniane tabliczki z tymi zapiskami były w istocie historyjkami obrazkowymi w formie rebusów – do interpretacji, a nie do przeczytania. Pierwsze piktogramy rysowano za pomocą ostrego rylca. Ponieważ było to dość kłopotliwe, Sumerowie zaczęli używać do zapisu na miękkiej glinie trzciny o trójkątnym przekroju. Tak powstało pismo klinowe. W Egipcie z piktogramów wykształciło się pismo hieroglificzne. Niebawem pojawiły się ideogramy – obrazy istot lub przedmiotów, a także obrazki przedstawiające jakieś czynności.

Starożytne systemy pisma zawierały wiele tysięcy znaków. Nauka czytania i pisania była długa, żmudna i kosztowna. Nic więc dziwnego, że starano się stworzyć proste pismo o małej liczbie znaków. Z biegiem lat z pisma ideograficznego wykształciło się pismo fonetyczne, w którym kluczowe są symbole (litery) przedstawiające głoski. Ten wynalazek zawdzięczamy Fenicjanom. Około tysiąca trzystu lat p.n.e. stworzyli alfabet składający się z 22 liter oznaczających spółgłoski.

Choć niewiele przetrwało zabytków pisma fenickiego, notowano bowiem na skórze i papirusie – materiałach bardzo nietrwałych, wiemy, że alfabet fenicki rozprzestrzenił się w wielu krajach położonych nad Morzem Śródziemnym.

Około dziewiątego wieku p.n.e. do swoich potrzeb dostosowali go Grecy. Ich klasyczny alfabet liczył 24 znaki. Niektóre litery fenickie zastąpiono nowymi, dodano znaki oznaczające samogłoski, zmieniono również kierunek pisania. Fenicjanie pisali i czytali zawsze od strony prawej do lewej. Grecy tekst zaczynali zawsze od górnej prawej krawędzi. Po dojściu do końca linii piszący stawiał znaki pod dopiero co napisanymi literami, pisząc w prawo. Dopiero w VI wieku p.n.e. Grecy zaczęli pisać wyłącznie od strony lewej do prawej. Grecki alfabet zaadoptowało wiele ludów zamieszkujących Azję i Półwysep Apeniński, między innymi Etruskowie, a nieco później Italowie. Nie ma pewności, czy nauczycielami Italów byli Grecy czy Etruskowie. Wiadomo jednak, że to Italowie przekształcili alfabet z greckiego w łaciński. Pierwotna wersja alfabetu łacińskiego liczyła tylko 21 liter. Obecnie alfabet ten zawiera 26 znaków.

A co z polskim alfabetem? Chrześcijańska Polska przejęła łacinę za pośrednictwem mnichów mówiących i piszących w tym języku. Alfabet łaciński dostosowano do polskiej mowy, dodając litery nieznanne łacinie, np. „ą”, „ę”, „ź”, „ż”. Obecnie nasz alfabet składa się z 32 znaków.

Na podstawie: A. Krzemińska, *Od liczydła po alfabet* [w] „Niezbędnik Inteligenta. Polityka” 2012, nr 11;
R. Koliński, *Niezwykła kariera alfabetu*, „Wiedza i Życie” 1996, nr 10.

1. Powstanie pisma było związane z tym, iż ludzie, pragnęli:
  - A. nauczyć się liczyć;
  - B. nauczyć się czytać;
  - C. utrzymywać i przechowywać wiedzę;
  - D. rysować zwierzęta, przedmioty, postaci.
2. Etapy rozwoju pisma są chronologicznie ułożone w szeregu:
  - A. ideograficzne, hieroglificzne, obrazkowe;
  - B. obrazkowe, klinowe, ideograficzne;
  - C. obrazkowe, ideograficzne, hieroglificzne;
  - D. hieroglificzne, obrazkowe, klinowe.
3. Najważniejszym momentem w uproszczeniu pisma było:
  - A. przypisanie głoskom oznaczeń literowych;
  - B. udoskonalenie narzędzi pisarskich;
  - C. wynalezienie znaków oznaczających samogłoski;
  - D. ujednoczenie przez Greków kierunku pisania.
4. Alfabet fenicki przyjął się wśród ludów obszaru Morza Śródziemnego, gdyż:
  - A. Nie zawierał samogłosek.
  - B. Był prosty w użyciu.
  - C. Rozpowszechnili go chrześcijańscy mnisi.
  - D. Można go było zapisać na skórach i papirusie.
5. Między VII a VI w. p.n.e. grecki sposób pisania charakteryzował się tym, że pisano:
  - A. wyłącznie od strony prawej do lewej;
  - B. wyłącznie od strony lewej do prawej;
  - C. na przemian od strony lewej do prawej i od prawej do lewej;
  - D. na przemian od strony prawej do lewej i od lewej do prawej.
6. Gdyby istniejące w alfabecie fenickim znaki były identyczne jak polskie, Fenicjanin zapisałby imię REMUS jako:
  - A. SUMER,
  - B. SMR,
  - C. RMS,
  - D. SUM.

7. Z tekstu wynika, że Italowie:
- A. Są twórcami alfabetu łacińskiego.
  - B. Zmodyfikowali alfabet Fenicjan.
  - C. Poznali alfabet dzięki Grekom.
  - D. Poznali alfabet dzięki Etruskom.
8. Starożytne ludy sporządzały swoje zapiski na:
- A. papierze, glinie, kamieniu, papirusie;
  - B. glinie, skórze, papierze, kamieniu;
  - C. kamieniu, papirusie, skórze, papierze;
  - D. papirusie, skórze, glinie, kamieniu.
9. Cechą wspólną alfabetu greckiego, łacińskiego i polskiego jest:
- A. etruskie pochodzenie,
  - B. taka sama liczba liter,
  - C. występowanie znaków samogłosek,
  - D. występowanie tych samych liter.
10. Dlaczego użyty w tytule tekstu wyraz „liczydło” ujęto w cudzysłów?
- .....
- .....
11. Wypowiedzenie *Nauka czytania i pisania była długa, żmudna i kosztowna* jest zdaniem
- A. pojedynczym rozwiniętym,
  - B. podrzędnie złożonym,
  - C. współrzędnie złożonym,
  - D. wielokrotnie złożonym.
12. *Jest alfa i omega* – tak można powiedzieć o osobie:
- A. bardzo zarozumiałej i przemyślanej,
  - B. dobrze wychowanej, taktownej i miłej,
  - C. patrzącej na świat z wielkim optymizmem,
  - D. posiadającej pełną wiedzę w jakiejś sprawie.
13. *Mężny bądź, chroń pulk twój i sześć flag.* Zdanie to zawiera:
- A. trzy czasowniki,
  - B. wszystkie litery alfabetu polskiego,
  - C. czasownik w trybie przypuszczającym,
  - D. wszystkie spółgłoski alfabetu łacińskiego.
14. W którym wyrazie na oznaczenie jednej głoski użyto trzech liter?
- A. wiedźma,
  - B. niedziela,
  - C. liczydło,
  - D. chrząszcz.
15. Dwie sylaby znajdują się w wyrazie:
- A. osa,
  - B. alfabet,
  - C. deszcz,
  - D. chrzan.
16. Oboczności samogłoskowe i spółgłoskowe pojawiają się w odmianie rzeczownika:
- A. koń,
  - B. żółw,
  - C. ząb,
  - D. płot.

17. W którym szeregu zapisano wyrazy w kolejności alfabetycznej?

- A. szesnastowieczny, sześćdziesiąt, szesnaścioro, szewczyk;
- B. ślizgawka, ślusarstwo, żrenica, źrebię;
- C. ósmoklasista, ożaglowanie, zzielenieć, zżółknąć;
- D. przechadzka, przechodzić, przechodzień, przeciwbólowy.

18. *Młodsza siostra Pawła pracowicie spędzała czas, ucząc się alfabetu.* Rzeczowniki w tym zdaniu wystąpiły kolejno w:

- A. mianownika, bierniku, mianownika, celownika;
- B. mianownika, dopełniacza, bierniku, dopełniacza;
- C. mianownika, bierniku, bierniku, miejscownika;
- D. mianownika, dopełniacza, bierniku, mianownika.

19. *Rzymianie rozpowszechnili alfabet na tereny Europy Zachodniej.* Przekształć zdanie w ten sposób, żeby dopełnienie stało się podmiotem.

.....

20. W jaki sposób utworzono wyraz *abecadło*?

.....

TEKST II

Abecadło z pieca spadło,
O ziemię się hukło,
Rozsypało się po kątach,
Strasznie się potłukło:
I -- zgubiło kropeczkę,
H -- złamało kładeczkę,
B -- zbiło sobie brzuszki,
A -- zwichnęło nóżki,
O -- jak balon pękło,
aż się P przełękło.
T -- daszek zgubiło,
L -- do U wskoczyło,
S -- się wyprostowało,
R -- prawą nogę złamało,
W -- stanęło do góry dnem
i udaje, że jest M.

/Julian Tuwim/

TEKST III

- Co to znaczy „lać jak z cebra”?
- Co na deser wcina zebra?
- Co cebula robi nocą?
- Co ceruje car? I po co?

/Agnieszka Frączek/

TEKST IV

Mówił mi jeden zecer,
 że M wyprawia hece –
 nagle na głowie staje
 i wtedy W udaje.

No, a czytelnik czyta zdumiony,
 że bardzo smaczne są welony,
 że wanna to jest taka kasza,
 że salon wody nas zaprasza.

/Wanda Chotomska/

21. Oceń prawdziwość stwierdzeń, zaznaczając właściwą odpowiedź.

Lp.	Stwierdzenie	Odpowiedź	
1.	W każdym utworze ujawnia się podmiot mówiący.	Tak	Nie
2.	W tekście II i IV występuje ożywienie.	Tak	Nie
3.	Do kształtu liter w dowcipny sposób odwołują się autorzy tekstów nr II i IV.	Tak	Nie
4.	Wyłącznie tekst II i III można by umieścić w antologii poezji dla dzieci.	Tak	Nie

22. O melodyjności tekstu III decyduje:

- A. regularna budowa i rym,   C. stroficzny układ tekstu,
 B. występowanie pytań,   D. obecność wyrazów dźwiękonaśladowczych.

23. W drugim wersie wiersza Juliana Tuwima pojawił się błąd językowy. Co go tam uzasadnia?

.....

24. Z wiersza Wandy Chotomskiej wypisz wyrażenie potoczne.

.....

25. Podkreśl i popraw wszystkie błędy w tekście.

Tekst z błędami (do podkreślenia)	Poprawki błędów
Marek karmił w ogrodzie dwóch szczeniaków. Jego babcia siedziała przy stole, na którym leżały różne książki o Egipcjaninach. Chciała jak najwięcej dowiedzieć się o twórcach hieroglifów. Nagle błysło się i mocno zagrzmiało. Pieski uciekły do budy. Marek zgarnął książki razem z babcią. Szybko pobiegli do domu. Zamknąwszy drzwi, rozpadał się deszcz.	....

Uwaga! Za niewłaściwe (zbędne) podkreślenia lub poprawki będą odejmowane punkty.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

BRUDNOPIS